

ΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ
ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑ

13-ΣΥΝ-ΤΙ

ΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑ

Όλοι όσοι συμμετέχουμε σε εργατικές συνελεύσεις, συνδικαλιστικές οργανώσεις, πολιτικές αντιπαραθέσεις κλπ. επανειλημμένα έχουμε αισθανθεί την ανάγκη συγκεκριμένων απαιτήσεων πάνω σε ζητήματα όπως η κοινωνικοποίηση, η αυτοδιαχείριση ή ο εργατικός έλεγχος. Ειδικά όταν αυτές οι έννοιες χρησιμοποιούνται από την αστική εξουσία όχι μόνο για να συγκαλύψουν συνδιαχειριστικές απάτες αλλά και για να δικαιολογήσουν ανοιχτές απεργοσπαστικές ενέργειες και βία. Υπάρχει λοιπόν μια ανάγκη άμυνας απέναντι στη βαρβαρότητα, που αναγορεύει τον απεργοσπαστισμό σε κοινωνικοποίηση, την υποταγή σε αυτοδιαχείριση και τους μικρομεσαίους σε πρωτοπόρους του "σοσιαλιστικού μετασχηματισμού"...

Υπάρχει όμως και μια άλλη ανάγκη, σίγουρα σημαντικότερη, που αποτελεί και κεντρικό ζήτημα του εργατικού κινήματος επί έναν αιώνα, της συζήτησης πάνω στον τρόπο και στο περιεχόμενο που η εργατική τάξη συνδέει την πάλη για τις "άμεσες ανάγκες" με την προοπτική του σοσιαλισμού, χωρίς αυτή η τελευταία να μένει στο επίπεδο της αφηρημένης προπαγάνδας και μόνο.

Επειδή η εργατική τάξη δεν είναι απρόσωπος εντολοδόχος κάποιου Ιστορικού Νου, επειδή η εργατική τάξη δεν είναι το πλατωνικό "ωχρό είδωλο" της επαναστατικής Ιδέας, επειδή δεν πιστεύουμε τέλος, ότι οι εργαζόμενοι έκαναν και θα κάνουν επαναστάσεις παρά μόνον εξαναγκασμένοι από την οικονομική τους κατάσταση, για όλα αυτά, πρέπει να δούμε, πού είναι το "οριακό σημείο", που τείνει να μετατρέψει την εργατική τάξη από τάξη "αφ' εαυτή" σε τάξη "δι' αυτή", πώς επιτέλους στήνεται αυτή η εργατική αντι-εξουσία, πότε ο εργάτης αρχίζει να απελευθερώνεται από την παθητικότητά του, από την μακριά του συνήθεια να υποτάσσεται και να υπακούει στην οικονομική ζωή.

Η ίδια η εξέλιξη του καπιταλισμού — τρίτη τεχνολογική επανάσταση, "ορθολογικοποίηση του οικονομικού προγραμματισμού", ενσωμάτωση των συνδικαλιστικών μηχανισμών στην "σχεδιοποίηση" της "οικονομικής ανάπτυξης", τάση εκτόπισης των ανειδίκευτων χειρώνακτων εργατών κλπ. — μαζί με την

πολιτισμική ανάπτυξη της εργατικής τάξης, μεταφέρει όλο και περισσότερο το κέντρο βάρους των εργατικών διεκδικήσεων από τις διεκδικήσεις, που αφορούν την αναδιανομή του εθνικού εισοδήματος (μισθοί, παροχές κλπ.) σε διεκδικήσεις, που σχετίζονται με την οργάνωση της εργασίας και ακόμα με τις ίδιες τις καπιταλιστικές παραγωγικές σχέσεις, όσο κι αν αυτή η πορεία έχει αναστολές λόγω της οικονομικής κρίσης και της πολιτικής της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας.

Έτσι λοιπόν η πολιτική του εργατικού ελέγχου όχι μόνο δεν είναι ανεπίκαιρη αλλά η ίδια η καπιταλιστική ανάπτυξη την κάνει ακόμα πιο αξιόπιστη στα μάτια των μισθωτών. Και επειδή είναι φανερό πια, πως η ενότητα του κινήματος είναι αδύνατο να πραγματοποιηθεί μέσα από την "ενότητα των συνδικάτων", είναι ο εργατικός έλεγχος, που δημιουργεί τους όρους οι στοιχειακές εργατικές αντιστάσεις να μετατραπούν σε αποτελεσματική αντικαπιταλιστική αμφισβήτηση.

Ήδη και μέσα στο ελληνικό εργατικό κίνημα με αρκετά στρεβλό και καθυστερημένο τρόπο βέβαια, όπως τα περισσότερα πράγματα σ' αυτή τη χώρα, τα τελευταία χρόνια έχουν μπει τα ζητήματα της "κοινωνικοποίησης", της "αυτοδιαχείρισης" κλπ. Βέβαια υπάρχει η πρωτοτυπία, αυτά τα ζητήματα να έχουν μπει σε "μαζική κλίμακα" από την ίδια την αστική πολιτική εξουσία, χωρίς πριν, όπως έγινε σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, να έχουν αποτελέσει άξονα πάλης των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Αυτό κατά την γνώμη μας έχει ιδιαίτερη σημασία, γιατί έτσι η "κοινωνικοποίηση" ή η "αυτοδιαχείριση" με τη συνδιαχειριστική και την κρατιστική τους έννοια δεν μπόρεσαν να διαποτίσουν τη συνείδηση των εργαζόμενων αλλά και δεν αποτέλεσαν αντικείμενο προβληματισμού των πιο προχωρημένων εργαζόμενων.

Οι αγωνιστές της άκρας αριστεράς που στο παρελθόν μαζί με μαχητικούς συναδέλφους τους στήριξαν αξιόλογες κινητοποιήσεις, αρκετά αργά ανακαλύπτουν, ότι και οι πιο ριζοσπαστικές κινητοποιήσεις μπορούν να ενσωματωθούν στο σύστημα, αν δεν το αμφισβητήσουν στην "ολότητά" του, δηλ. την κυριαρχία του κεφάλαιου πάνω στην εργασία και στις μηχανές, πάνω στη διανομή του κοινωνικού πλούτου. Αυτή η διαπίστωση δεν πρέπει να σημαίνει μια "αυτοδιαχειριστική φλυαρία" εκτός τόπου και χρόνου ούτε μια περιφρόνηση των υπαρκτών διεκδικήσεων των εργαζόμενων αλλά τη συνειδητή και ε-

πίμονη προετοιμασία τέτοιων "οργανωτικών μορφών και πολιτικής ζύμωσης", που να μπορούν μια απεργία από μια απλή "σύγκρουση εργασίας" να την μετατρέπουν σε μια εμβρυϊκή βέβαια εργατική αντι-εξουσία.

Φυσικά μια τέτοια συζήτηση, ειδικά στην περίοδο που γίνεται, υπάρχει κίνδυνος είτε να προσανατολιστεί στις "θεσμικές αλλαγές", όπου αφαιρώντας από τον εργατικό έλεγχο και την αυτοδιαχείριση τα στοιχεία του κινήματος και της αντι-εξουσίας, θα τα μετατρέψουν σε ανώδυνα εγχειρήματα και σε αντιδραστικές ουτοπίες είτε η συζήτηση να κυκλωθεί σε μια συνδικαλιστική φλυαρία, όπου φυσικά η κατάληξη, αν υπάρξει, θα είναι μερικά προωθημένα αιτήματα και τίποτα περισσότερο. Γι' αυτό βασικός στόχος αυτού του κειμένου είναι να αποδείξει, ότι ο εργατικός έλεγχος δεν είναι συνδικαλιστική ταχτική.

Ο εργατικός έλεγχος έχει συνδεθεί με γενικές απεργίες, προεπαναστατικές και επαναστατικές περιόδους, συγκρούσεις των εργατών με τις συνδικαλιστικές γραφειοκρατίες και έχει αποτελέσει μαζί με το εργατικό συμβούλιο και τις αυτοδιαχειριστικές ιδέες ένα από τα κεντρικότερα προβλήματα στρατηγικού προσανατολισμού του εργατικού κινήματος.

Από την Κομμούνα του Παρισιού ως την Οκτωβριανή Επανάσταση, από τα Γερμανικά και τα Ουγγρικά εργατικά συμβούλια του 1919 ως την Ισπανική Επανάσταση, από τη Γενική Απεργία του Τορίνο του 1920 ως τις απεργίες του Νητρώϊτ, του Λονδίνου και της Νάντης τη δεκαετία του '50, από την Κινέζικη Πολιτιστική Επανάσταση ως τον Γαλλικό Μάη, από την δεύτερη Ουγγρική Επανάσταση ως την Πολωνία της Αλληλεγγύης, ο εργατικός έλεγχος και τα εργατικά συμβούλια ήσαν που πραγμάτωσαν την ενότητα θεωρίας-πράξης και διατήρησαν το σοσιαλισμό στην επικαιρότητα.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

"Από μια καθορισμένη από το οικονομικό και κοινωνικό καθεστώς του κεφάλαιου ύπαρξη, μια ύπαρξη που καθορίζεται από τους νόμους της αγοράς, τις μηχανές, τους επιστάτες και χίλια δυο άλλα "μοιραία", ο εργάτης αρχίζει να γίνεται μια αυτοκαθοριζόμενη οντότητα. Αυτός είναι ο λόγος, που όλοι οι προσεκτικοί παρατηρητές έχουν διαπιστώσει εκρήξεις ελευθερίας και πραγματικής "χαράς ζωής" να συνοδεύουν το ξεκίνημα κά-

θε μεγάλης απεργίας στη σύγχρονη ιστορία". Ε. ΜΑΝΤΕΛ.

Το βασικό χαρακτηριστικό της καπιταλιστικής κυριαρχίας είναι, ότι κανονικά ασκείται χωρίς τη χρησιμοποίηση εξωτερικών παραγόντων, απ' αυτό που λέμε καθημερινή ζωή. Υπάρχουν στιγμές, που οι ταξικοί συσχετισμοί αναγκάζουν το κεφάλαιο να καταφύγει σε μαζικά μέσα καταπίεσης αλλά κανονικά αυτή η κυριαρχία επιτυγχάνεται με τη διαμεσολάβηση των καθημερινών εμπορικών σχέσεων. Κάθε μισθωτός νοιώθει φυσιολογικό να αγοράσει ρούχα, να πληρώσει φόρους, να πουλήσει την εργατική του δύναμη.

Ο εργάτης μέσα στην καθημερινότητα της οικονομικής ζωής — παραγωγή, διανομή — δεν μαθαίνει μόνο να αποδέχεται τη διαδικασία παραγωγής του προϊόντος (αποξένωση απ' αυτό που παράγει και από το περιβάλλον, ομοιομορφία κινήσεων κλπ.) αλλά μαθαίνει να υποτάσσεται και στη διαδικασία εμπορευματοποίησης της δικής του εργατικής δύναμης (σεβασμός στην ιεραρχία, αποδοχή ή δύναμη του να πουλιέται σαν άψυχο αντικείμενο κλπ.). Αυτή η "διπλή" αλλοτρίωση, είναι που κάνει τον εργάτη, να θεωρεί φυσιολογική την κυριαρχία του κεφάλαιου.

Ανακλαστικά πια, ο εργάτης αντιδρά στα "διαπραγματεύσιμα", στους μισθούς, στο δικαίωμα του να δουλεύει κλπ. αλλά επίσης ανακλαστικά αποδέχεται τα "καθιερωμένα", αυτά που τον καθιστούν εμπόρευμα, φτηνό ή ακριβό.

Σε στιγμές κρίσης της καπιταλιστικής οικονομίας και όχι μόνο τότε, όταν αμφισβητούνται τα κεκτημένα, παρατηρούμε πλατειές εργατικές κινητοποιήσεις με άξονα την τιμή πώλησης της εργατικής δύναμης και την αναδιανομή του εθνικού εισοδήματος.

Αυτή είναι η φυσιολογική τάση του συνδικαλισμού, που βέβαια κατά καιρούς διακόπτεται από διάφορους παράγοντες. Παράγοντες, που μπορεί, να έχουν σχέση με την επίδραση γεγονότων στην ψυχολογία των εργαζόμενων, μαζική δυσανεμία του πληθυσμού, αδυναμία της κρατικής εξουσίας να ελιχθεί κλπ. Εκεί όμως που αυτή η φυσιολογική τάση ανατρέπεται, είναι όταν ένας αγώνας ξεπεράσει αυτά τα όρια "διαπραγματεύσιμου" και "καθιερωμένου".

Μια απεργία μπορεί να καθοδηγείται από τη συνδικαλιστι-

κή γραφειοκρατία, που οι ηγέτες της κάνουν κατά καιρούς επισκέψεις κοινοβουλευτικού τύπου στους εργάτες. Μια απεργία μπορεί και να καθοδηγείται από ένα συνδικάτο δημοκρατικά στη βάση των αποφάσεων των γενικών συνελεύσεων των μελών του. Η απεργία όμως που θα αμφισβητήσει αυτόν τον διαχωρισμό "διαπραγματεύσιμου"- "καθιερωμένου", που αποτελεί σε τελευταία ανάλυση βέβαια τη βάση κυριαρχίας του κεφάλαιου, είναι η απεργία, που οργανωμένη στη βάση της εκλεγμένης και ανακλητής απεργιακής επιτροπής θα στηρίζεται και θα καθοδηγείται από το σύνολο των εργατών, συνδικαλισμένων και μη. Αυτό συμβαίνει γιατί η ίδια η απεργιακή οργάνωση κλείνει μέσα της την άρνηση του κοινωνικού καταμερισμού σε διοικητές και διοικούμενους και γιατί για να ζήσει και να πετύχει, πρέπει να κάνει πράγματα, που θα την αναδείξουν σε μια στοιχειώδη εργατική αντι-εξουσία. Χαρακτηριστικά στις άγριες απεργίες που συντάραξαν την αμερικάνικη αυτοκινητοβιομηχανία το 1956, ενώ από τις ψηφοφορίες για την εξουσιοδότηση της CIO να διαπραγματευτεί με τους εργοδότες αυξήσεις, απείχαν χιλιάδες εργάτες, όταν αυτές οι διαπραγματεύσεις κατάληξαν σε πούλημα των εργατών, οι ίδιοι οι εργάτες που απείχαν, αποτέλεσαν τη βάση ενός απεργιακού κινήματος, που ενώ ξεκινούσε για να λύσει αυτά που δεν έλυσαν οι γραφειοκράτες της CIO, από την ίδια τη φύση του καινούργιου αυτού αγώνα έβαζε τελείως διαφορετικά αιτήματα, που αφορούσαν τη ζωή μέσα στα εργοστάσια κλπ. Το ίδιο και οι λιμενεργάτες στις αποβάθρες της Αγγλίας, όταν το συνδικάτο τους TGWU τους πούλησε, στις κινητοποιήσεις που έκαναν με τις δικές τους απεργιακές επιτροπές, αναγκαστικά, είχαν σαν κεντρικό αίτημα πια, τη ζωή στις αποβάθρες να την κανονίζουν αυτοί.

Είναι η ίδια η καλπάζουσα τάση της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας να ταυτίζεται με το κράτος, που αναγκάζει τους εργάτες κι όταν ακόμα διεκδικούν "διαπραγματεύσιμα" αιτήματα, να χρησιμοποιούν μορφές και μέσα, που ξεπερνούν κατά πολύ τα όρια του συνδικαλισμού.

Μια απεργία που αρχίζει σ' ένα εργοστάσιο ή μια επιχείρηση και στη συνέχεια επεκτείνεται σ' όλο τον κλάδο ή τη πόλη, μια απεργία που μετατρέπεται σε παθητική ή και σε ενεργητική κατάληψη, που οι εργάτες αναλαμβάνουν οι ίδιοι τη διεύ-

θυση της εργασίας, (πάνω σ' αυτή τη διαδικασία έχουν πολλά να μας πουν οι πολωνοί και ειδικά ο Κοβαλέφσκι...), μια τέτοια απεργία είναι ήδη μια εργατική αντι-εξουσία.

Ο χαρακτήρας της "αντι-εξουσίας" φαίνεται κύρια μέσα στην οργάνωση των απεργών, που προσπαθούν αφ' ενός να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες του αγώνα (απομόνωση, συκοφαντίες, οικονομικές πιέσεις, εργοδοτική και κρατική τρομοκρατία κλπ.) και αφ' ετέρου να δυναμώσουν την πίεσή τους πάνω στο αφεντικό και στο κράτος. Μια απεργιακή επιτροπή, όταν έχει μαχητικότητα, είναι αναγκασμένη να προωθήσει επιτροπές και ομάδες απεργών οικονομικής υποστήριξης του αγώνα, διανομής χρημάτων και φαγητού στους απεργούς και στις οικογένειές τους, περιφρούρησης των απεργών και του εργοστάσιου, πληροφόρησης της κοινής γνώμης, επαφών με άλλα εργοστάσια ή επιχειρήσεις, ψυχαγωγίας των απεργών, πληροφόρησης πάνω στα σχέδια και στις κινήσεις του εργοδότη κλπ. Ήδη δηλ. μέσα στην απεργία αναπτύσσεται το "αποκλειστικό προνόμιο" της εργατικής Δημοκρατίας, ο αυτοκαθορισμός των εργαζόμενων.

Στη Λιέγη του Βελγίου το 1961 οι απεργοί ανάλαβαν τη ρύθμιση της κυκλοφορίας των αυτοκινήτων και απαγόρευαν την είσοδο στην πόλη στα καμιόνια, που δεν ήσαν εφοδιασμένα με ελεύθερη είσοδο από την απεργιακή επιτροπή. Στα εργοστάσια Σιτροέν στο Παρίσι το 1968 έγινε προσπάθεια να επιταχθούν τα καμιόνια για τον επισιτισμό των απεργών.

Στη Γαλλία το 1968 πάλι οι εργάτες του τυπογραφείου της "Λα Νασιόν" αρνήθηκαν να την τυπώσουν, γιατί το περιεχόμενό της ήταν άμεσα βλαβερό για την απεργία. Κάτι ανάλογο είδαμε να γίνεται και με την εφημερίδα "Ρεπούμπλικα" στη Πορτογαλία 7 χρόνια αργότερα κλπ.

Σ' αυτόν το δυϊσμό εξουσίας που γεννιέται μέσα αλλά κι έξω από την επιχείρηση, ο εργατικός έλεγχος δίνει μια τέτοια ώθηση, που κι αν ακόμα για τους γνωστούς λόγους το απεργιακό κίνημα υποχωρήσει, η απεργιακή επιτροπή, το εργατικό βέτο, η ανεξαρτησία από τις ανάγκες του αφεντικού, να αποτελούν συνείδηση και πρακτική πλατιών τμημάτων εργαζόμενων, πράγμα αδύνατο, αν η απεργιακή κινητοποίηση περιοριστεί σε μια μαχητική μεν αλλά παραδοσιακή συνδικαλιστική διεκδίκηση.

Αν μπορούσαμε να συνοψίσουμε συμπερασματικά τις πρα-

κτικές εργατικού ελέγχου, θα λέγαμε, ότι τις χαρακτηρίζει η ανεξαρτησία από τις επιλογές του αφεντικού και του κράτους, η τάση να αρνηθούν τη δυνατότητα του κεφάλαιου να παράγει ότι θέλει και να το διανέμει όπως θέλει, η άσκησή τους από όργανα άμεσης εργατικής δημοκρατίας και η πλατιά επιρροή που ασκούν στον εργατικό πληθυσμό.

Ο εργατικός έλεγχος αρνείται κάθε "θεσμοποίηση", αρνείται να γίνει έστω και για μια "μεταβατική περίοδο" κομμάτι του τρόπου λειτουργίας του συστήματος. Ο εργατικός έλεγχος δεν μπορεί να συμβαδίσει με μια "κλιμακωτή" αλλαγή του συστήματος, που θα τείνει ν' αλλάξει τις ταξικές ισορροπίες ή μια πολιτική "κατάκτησης των εξουσιών", όπως διατείνονται οι καλλιεργημένοι γάλλοι της αριστεράς ούτε φυσικά με μια αλλαγή των συσχετισμών δυνάμεων μέσα στο ίδιο το κράτος, όπως υποστηρίζουν οι ακαλλιεργητοι έλληνες της αριστεράς. Επειδή ακριβώς το κεφάλαιο έχει τη δυνατότητα να καθορίζει όχι μόνο τον τρόπο παραγωγής των προϊόντων αλλά και τον τρόπο αναπαραγωγής και διανομής τους, ο εργατικός έλεγχος έχει την τάση να εξαπλώνεται αμφισβητώντας αυτή τη διπλή κυριαρχία, που είναι κυριαρχία κεφάλαιου και κράτους μαζί.

Αυτό σημαίνει, ότι ανεξάρτητα από το πώς πάει η α ή η β επιχείρηση αρνούμαστε τις απολύσεις και την ανεργία. Αυτό σημαίνει, ότι ανεξάρτητα από την "ανάπτυξη" και τον "ορθολογισμό" αρνούμαστε την επιτάχυνση των ρυθμών εργασίας. Αυτό σημαίνει, ότι ανεξάρτητα από την "ανάγκη αύξησης της παραγωγικότητας" αρνούμαστε τις διακρίσεις, τα κίνητρα ή τα πριμ που ατομικοποιούν τους εργαζόμενους.

Ο εργατικός έλεγχος είναι πρακτική εργατικής αντι-εξουσίας και όταν αυτό δεν είναι δυνατό, είναι πολιτική στάση, που συνειδητά προετοιμάζει τους όρους και τις κινητοποιήσεις, που θα κάνουν τον εργατικό έλεγχο κοινωνική πρακτική. Θα μπορούσαμε δηλ. να λέγαμε, ότι ο εργατικός έλεγχος είναι "αντικαπιταλιστικές μεταρρυθμίσεις υποδομής" του κινήματος φυσικά και όχι της επιχείρησης.

ΕΛΕΓΧΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ

"Ο εργατικός έλεγχος είναι ένα σημαντικό και απαραίτητο σχολείο για την προετοιμασία των πλατιών μαζών στην κοινωνική επανάσταση".

Α. ΛΟΖΟΦΣΚΙ

Ο συνδικαλισμός πέρα από τον πολιτικό χαρακτήρα του (διαπραγμάτευση της πώλησης της εργατικής δύναμης) και "οργανωτικά" είναι αδύνατος να κάνει κάτι περισσότερο, ακόμα κι αν οι συνδικαλιστικές ηγεσίες για συγκυριακούς λόγους θελήσουν να το κάνουν. Το επαγγελματικό σωματείο είναι οργάνωση στηριγμένη κύρια στην εποχή της φιλελεύθερης ανάπτυξης του καπιταλισμού και των μικρών παραγωγικών μονάδων. Το εργοστασιακό σωματείο και η ομοσπονδία κατά κλάδο παραγωγής είναι σαφώς αποτελεσματικότερα όργανα υπεράσπισης των εργατικών συμφερόντων. Ειδικά στο ζήτημα του εργατικού ελέγχου, το εργοστασιακό σωματείο είναι η μόνη μορφή οργάνωσης, όπου μπορεί να προπαγανδιστεί αξιόπιστα ο εργατικός έλεγχος. Στην καθημερινή ζωή μέσα στο εργοστάσιο μπορούν οι εργάτες να "συνηθίσουν" κατ' αρχήν αυτό που λέμε έλεγχο παραγωγής. Μια "επιτροπή ελέγχου" των εργαζόμενων για τις πρώτες ύλες, τις παραγγελίες που δέχεται η επιχείρηση, τα έξοδά της κλπ. μπορεί να αποδείξει τα κέρδη του αφεντικού και να πείσει όλους τους εργάτες, ότι δεν πρέπει να αυξήσουν τους ρυθμούς τους, ότι τα επιχειρήματα του εργοδότη για την αναγκαιότητα απολύσεων είναι ψεύτικα κλπ. Οι εργάτες μέσα από το εργοστασιακό σωματείο, μπορούν να εξετάσουν την ποιότητα του προϊόντος που παράγουν, ειδικά αν πρόκειται για καταναλωτικό αγαθό πρώτης ανάγκης ή να ελέγχουν τις επιπτώσεις, που έχει ο τρόπος λειτουργίας της βιομηχανίας και πάνω στη δική τους υγεία αλλά και στον κόσμο που μένει έξω από το εργοστάσιο.

Η άρνηση των εργατών της ιταλικής αυτοκινητοβιομηχανίας Φιάτ το 1970 να σταματήσουν την παραγωγή φτηνών "λαϊκών" αυτοκινήτων και να τα αντικαταστήσουν με άλλα ακριβά ή ο αγώνας ενάντια στην αλυσίδα παραγωγής, που έκαναν οι εργάτες της Πιρέλλι στο Μιλάνο, είναι πρακτικές ελέγχου παραγωγής στηριγμένες στο βιομηχανικό συνδικαλισμό.

Ειδικά σε περίοδο οικονομικής κρίσης, που οι εργοδότες και το κράτος περιορίζουν τα εργατικά κεκτημένα και η ανεργία διογκώνεται, ο έλεγχος της παραγωγής, η κατάργηση του εμπορικού μυστικού και του εργοδοτικού απόρρητου γενικότερα δένουν τα αιτήματα των εργαζόμενων με πρακτικές που αγγίζουν τις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής.

Μετά μάλιστα την πλατιά εξάπλωση του αυτοκινήτου και

της τηλεόρασης, την ολοκληρωτική σχεδόν εξαφάνιση των σχέσεων της παλιάς εργατικής γειτονιάς και το σχετικό εξατομισμό των εργαζόμενων, η ενότητα μέσα στην επιχείρηση αποχτάει ακόμα μεγαλύτερη σημασία και γι' αυτό ο βιομηχανικός συνδικαλισμός έχει εξαιρετικά μεγάλα κοινωνικά περιθώρια, που σχετίζονται με όλο το φάσμα της καθημερινής ζωής.

Ο έλεγχος παραγωγής δεν καταλήγει σε θεσμούς και φόρμες, όπως το "ισότιμο δικαίωμα" δηλ. στα διάφορα όργανα "προγραμματισμού και διοίκησης" να συμμετέχουν ισάριθμοι εκπρόσωποι εργοδοτών και εργαζόμενων, όπως υποστήριζαν παλιότερα οι άγγλοι και γερμανοί οπαδοί της "βιομηχανικής δημοκρατίας" ή και σήμερα διάφοροι έλληνες οπαδοί της "ροζ δημοκρατίας"... Πρόθεσή μας δεν είναι να εξυγιάνουμε την οικονομική ζωή με την ενεργητική παρέμβαση του κινήματος αλλά με τέτοιες πρακτικές να χειραφετούνται οι εργαζόμενοι και να δημιουργούνται οι όροι για το βιομηχανικό εργατικό συμβούλιο, την πραγματική αντι-εξουσία των εργατών μέσα στην παραγωγή.

ΑΛΛΟΤΡΙΩΜΕΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

"Το βασίλειο της ελευθερίας πραγματικά αρχίζει μόνο εκεί όπου παύει η επιβαλλόμενη εργασία από τη δυστυχία και την εξωτερική τιμωρία" από τη φύση των πραγμάτων βρίσκεται λοιπόν πέρα από τη σφαίρα της καθαυτό υλικής παραγωγής".

K. ΜΑΡΞ

Ο εργατικός έλεγχος σαν πολιτική αντίληψη και σαν κοινωνική πρακτική δεν προϋποθέτει και δημιουργεί μόνο μαχητικότητα και αντικαπιταλιστική συμπεριφορά. Η αλλοτρίωση, που υφίσταται ο εργάτης έχει περιβληθεί από την αναγκαιότητα και την αρετή της εργασίας, πράγμα που σημαίνει, ότι μια άλλη στάση του εργάτη απέναντι στις μηχανές, την παραγωγή και τον εαυτό του σαν εμπόρευμα πρέπει να συμβαδίζει και με μια "απομυθοποίηση" της εργασίας. Αλλιώς ο εργατικός έλεγχος χωρίς αυτόν τον εκθρονισμό του "οικονομικού" από τη ζωή του εργάτη κινδυνεύει να καταντήσει επαναστατική μεν αλλά οικονομίστικη πρακτική.

Σε προηγούμενο κεφάλαιο μιλήσαμε για τη "διπλή" αλλοτρίωση του εργάτη και με την έννοια της απώλειας του ελέγχου του παραγωγού πάνω σ' αυτό που παράγει αλλά και πάνω

στους "όρους εργασίας" του δηλ. κάτω από τον έλεγχο και τη διεύθυνση άλλου. Φυσικά αυτή η αλλοτρίωση δεν εξαφανίζεται με την κρατικοποίηση ή την κοινωνικοποίηση των επιχειρήσεων αλλά όταν οι ίδιοι οι άνθρωποι νοιώθουν πια συνειδητά και αυθόρμητα κύριοι των προϊόντων και της εργασίας τους. Αυτό προϋποθέτει την απελευθέρωση του ανθρώπου από την αιώνια τυραννία του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας, το ξύπνημα όλων των δυνατοτήτων, που ο καταμερισμός έχει αδρανοποιήσει.

"Οι άνθρωποι αναπτύσσοντας την υλική παραγωγή τους και μαζί μ' αυτή τις υλικές σχέσεις τους, μεταβάλλουν με την πραγματικότητα αυτή και τη σκέψη τους και τα προϊόντα της σκέψης τους" λέει ο Μαρξ. Ενώ λοιπόν είναι η χρησιμοποίηση του "εργαλείου" από τον άνθρωπο και η προσπάθεια να το βελτιώσει και να το προσαρμόσει στις νέες ανάγκες, που του καλλιεργήσει τον εγκέφαλό του, είναι η χρησιμοποίηση του ανθρώπου από το "εργαλείο", που μεταβάλλει την ανθρώπινη εργασία σε απάνθρωπη πράξη.

Η καπιταλιστική βιομηχανία στηριγμένη πάνω στην ασφάλεια της υλικής ύπαρξης του ανθρώπου και στο φόβο δημιουργεί στον άνθρωπο εκείνες τις "ικανότητες" που της χρειάζονται, αδιαφορώντας ή μάλλον επιδιώκοντας την αποπροσωποποίηση της ανθρώπινης εργασίας και την προσαρμογή της στις ανάγκες της παραγωγής. Έτσι λοιπόν δεν είναι κυρίως η κούραση ή το μικρό μεροκάματο αλλά η έλλειψη ενδιαφέροντος που κάνει όλο και περισσότερους εργαζόμενους να νοιώθουν την εργασία σαν καταναγκαστικό έργο και γι' αυτό η άνηση του ερασιτεχνισμού, των χόμπυ κλπ., που αν μη τί άλλο ταράζουν την ομοιομορφία κινήσεων και παραστάσεων, που ζει ο εργάτης στο θωρο του.

Στην εποχή μας όμως, που η ανάγκη του ανθρώπου να εργαστεί για να εξασφαλίσει τα υλικά μέσα της ύπαρξής του, έχει "αντικειμενικά" λυθεί από την πρόοδο της τεχνολογίας και της επιστήμης, είναι δυνατή πια η μετατροπή της εργασίας σε "αυτοδραστηριότητα".

Δεν είναι λοιπόν όραμά μας ο εξανθρωπισμός της εργασίας ούτε βέβαια η καλύτερευση των μισθών κλπ. Ένα εργοστάσιο δεν θα αποτελέσει ποτέ περιβάλλον ανθρώπινης ζωής για τον άνθρωπο και ακόμα και σε μια σοσιαλιστική κοινωνία, όπως παρατηρεί ο Ε. Μαντέλ, η ζωή στο εργοστάσιο θα παραμείνει

μία θλιβερή αναγκαιότητα. Η διαδικασία του εξανθρωπισμού του ανθρώπου λοιπόν θα αρχίσει, όταν η εργασία θα παρακμάσει και θα αντικατασταθεί από την ελεύθερη δημιουργική καθολική δραστηριότητα, όταν η ανθρώπινη δημιουργία θα "παράγει" προσωπικότητες και όχι αντικείμενα ή όπως λέει ο Μαρξ, "δεν θα είναι πια ο χρόνος εργασίας, που θα είναι το μέτρο του πλούτου αλλά ο ελεύθερος χρόνος".

Γι' αυτό αντιλήψεις που θεωρώντας, ότι "ελευθερία είναι η συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας" θέλουν τον εργάτη δέσμιον των ιδίων "χαλύβδινων νόμων", που όμως τώρα θα τους χρησιμοποιεί "προς το συμφέρον του", όσο κι αν τις διακατέχει επαναστατικός ενθουσιασμός, στον εργατικό έλεγχο δεν μπορούν να δουν τα ψήγματα του κοινωνικού αυτοκαθορισμού του εργάτη αλλά τον βλέπουν σαν μέσον για την αλλαγή θρόνου του "οικονομικού", που ελάχιστα απέχει πια από τη λατρεία της παραγωγής και τον εργάτη "ήρωα της εργασίας"..

Η ΣΥΝΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ "ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ"

"Η αυτοδιαχείριση πρέπει επίσης να αντιμετωπίσει και να λύσει το πρόβλημα της αγοράς. Δεν είναι στις αρχές της ούτε στην πρακτική της να αρνηθεί το νόμο της αξίας. Δεν θα προσπαθήσουμε στο όνομά της να "ξεπεράσουμε" την αγορά, την αποδοτικότητα των επιχειρήσεων, τους νόμους της ανταλλακτικής αξίας".

Α. ΛΕΦΕΒΡ

Οι μορφές, που το κεφάλαιο χρησιμοποιεί για τη χειραγώγηση των εργαζόμενων, είναι ποικίλες και εξαρτώνται και από τη δική του κατάσταση και από τις διαθέσεις των εργαζόμενων.

Οι ιδέες της συμμετοχής και της συνδιαχείρισης (και η "αυτοδιαχείριση", όταν επιχειρείται αποσπασματικά είναι μια μορφή συνδιαχείρισης αφού η "αυτοδιαχειριζόμενη" επιχείρηση συμμετέχει στην αγορά και λειτουργεί με τους νόμους της αξίας...) δεν είναι καινούργιες εμφανίζονται μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο σε μια σειρά ευρωπαϊκές χώρες σαν προσπάθεια ενσωμάτωσης στον αστισμό του επαναστατικού εργατικού κινήματος. Η γερμανική σοσιαλδημοκρατία και ο Μπερνστάιν ανακαλύπτουν την "οικονομική δημοκρατία" ενώ λίγο αργότερα ο Μπάουερ διακήρυσσε, ότι με τη συμμετοχή των

συνδικάτων στη διαχείριση των επιχειρήσεων έχει γίνει "ένα πρώτο βήμα προς τη σοσιαλιστική μορφή παραγωγής", την οποία... λίγα χρόνια αργότερα ολοκλήρωσε ο Χίτλερ... Τα τελευταία χρόνια η συνδιαχείριση και η "αυτοδιαχείριση" αποτελούν "γενναιόδωρες" παραχωρήσεις της αστικής τάξης και "μαχητικά" αιτήματα της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας, στις περισσότερες αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες.

Αυτή η προσπάθεια μετατροπής της ταξικής αμφισβήτησης σε ταξική συνεργασία αρκετές φορές γίνεται με λεπτό τρόπο, που την κάνει να "μοιάζει" με τον εργατικό έλεγχο. Το κεφάλαιο στην προσπάθειά του να εξασφαλίσει τον ομαλό κύκλο της αναπαραγωγής του, λίγο ενδιαφέρεται, αν κάποια ομάδα εργαζόμενων "διευρύνει τα δικαιώματα" της εκείνο που έχει σημασία είναι η απρόσκοπτη κίνηση του κύκλου. Έτσι επιτρέπει στον εαυτό του να παραβεί παλιότερες αρχές του και να προωθήσει ή να ανεχτεί συνδιαχειριστικά και "αυτοδιαχειριστικά" πειράματα. Θα λέγαμε, ότι δύο είναι τα τμήματα της ταξιστικής ανταγωνισμός μπαίνει μέσα στους κόλπους της εργατικής τάξης, αφού αρχίζει να νοιώθει την επιχείρηση και δική της και το χειρότερο να εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα (δηλ. την ανταγωνιστικότητα) αυτής της επιχείρησης. Το δεύτερο, ότι μετατρέπεται η ταξική, η "δύναμις" επαναστατική ενέργεια της εργατικής τάξης σε παραγωγική ενέργεια, γιατί βέβαια η προσπάθεια επέκτασης της πάλης, αν μάλιστα η ευθύνη της επιχείρησης είναι ντυμένη με "αυτοδιαχειριστικά πειράματα" κλπ. καταλήγει σε προσπάθεια επέκτασης της επιχείρησης.

Αυτοί που θεωρούν την παραπάνω αντίληψη δογματική και "ανορθολογική", θα υποστηρίξουν, ότι η συνδιαχείριση μπορεί να διατηρήσει κάποιες "θέσεις" για την εργατική τάξη, όταν το κίνημά της είναι σε ύφεση και ο εργατικός έλεγχος πρακτικά ανεφάρμοστος και να κρατήσει μια "πόρτα ανοιχτή" για τη νέα έφοδο... Πραγματικά η συνδιαχείριση ανοίγει μια πόρτα την πόρτα να μπου τα συνδικάτα στο κράτος. Το κεφάλαιο δεν είναι μόνο μέσα στο εργοστάσιο είναι και έξω απ' αυτό και εφ' όσον διαθέτει την εξουσία στην αναπαραγωγή και στη διανομή, είναι αυτό που θα ενσωματώσει τους εργαζόμενους. Κι αν ακόμα διαθέτουν την "πολιτική βούληση" να

παίρνουν ελεύθερες αποφάσεις στις "αυτοδιαχειριζόμενες μονάδες" τους, η αγορά και οι νόμοι της δεν είναι καθόλου ελεύθεροι...

Όσοι παραβλέπουν το ζήτημα της πολιτικής εξουσίας, της κρατικής εξουσίας είτε το κάνουν "από τα δεξιά", όπως οι "δημοκρατικές εθνικοποιήσεις" των γερμανών σοσιαλδημοκρατών παλιότερα είτε "από τα αριστερά" όπως η "αυτοδιαχείριση της επιχείρησης" της CFDT μετά το Μάη του '68, μόνη κατάληξη έχουν τον εκφυλισμό της εργατικής δύναμης σε "αναπτυξιακή" προσπάθεια. Η αυτοδιαχείριση μέσα στο καπιταλιστικό καθεστώς μόνο σαν τάση μπορεί να αναπτυχθεί και πρέπει να υπάρχει μια πολωνική Αλληλεγγύη με όλα τα εργοστάσια οργανωμένα σε εργοστασιακές επιτροπές και μ' έναν πληθυσμό υπερώριμο να οργανώσει την κοινωνία στη βάση των αναγκών του, για να αρχίσει η αυτοδιαχείριση να παίρνει σάρκα κι οστά.

Η διαφορά του εργατικού ελέγχου από τη συνδιαχείριση σε καμιά περίπτωση δεν έγκειται στο αν αυτή η δεύτερη ασκείται δημοκρατικά ή όχι. Μια "συνδιαχείριση στη βάση", με συνελεύσεις, εκλεγμένους αντιπροσώπους κλπ. στο μόνο που θα διέφερε από μια "συνδιαχείριση στην κορυφή" θα ήταν στο μέγεθος απάτης των εμπνευστών της. Η διαφορά του εργατικού ελέγχου τόσο με τη συνδιαχείριση όσο και με την "αυτοδιαχείριση", είναι, ότι την άμεση δημοκρατία του τη στηρίζει στην προσπάθειά του, απέναντι στην εξουσία του καπιταλιστή και του κράτους, να στήσει την εργατική αντι-εξουσία με όρους κινήματος. Νομίζουμε, ότι διαφέρει πολύ μια επιτροπή εργατικού ελέγχου, που αρνείται να κατασκευάσει πλαστικές σφαίρες για την καταστολή διαδηλωτών από μια συνδιαχειριστική επιτροπή, που εξετάζει με αξιοκρατικά κριτήρια βέβαια, ποιοί εργαζόμενοι πρέπει να πάρουν το επίδομα παραγωγικότητας, σ' ένα εργοστάσιο πλαστικών...

Απέναντι στην "αυτοδιαχείριση της αγοράς" και στη "συνδιαχείριση της εκμετάλλευσης" ο εργατικός έλεγχος είναι η μόνη πράκτική, που μπορεί να ενώσει την εργατική αντίσταση μέσα στο εργοστάσιο, να την εξωτερικεύσει προς την κατεύθυνση του κράτους, να απαλλάξει τους εργάτες από τη γραφειοκρατία και τους "ειδικούς", να ενώσει δηλ. την "οικονομία" με την "πολιτική", που με τόση ευλάβεια η αστική εξουσία και η συνδικαλιστική γραφειοκρατία κρατούν διαχωρισμένες.

ΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

"Το συμπέρασμα μας είναι, ότι οι οργανωτικές μορφές της αυτόνομης εξουσίας, που εκφράζονται με τους όρους "σοβιέτ" ή "εργατικά συμβούλια", πρέπει να εξυπηρετούν τόσο την κατάληψη της εξουσίας όσο και τη διεύθυνση της παραγωγικής εργασίας μετά απ' αυτή την κατάληξη".

Α. ΠΑΝΕΚΟΥΚ

Η εξέταση του εργατικού συμβουλίου σ' αυτό το κείμενο δεν έχει τόσο το νόημα του ανοίγματος της συζήτησης πάνω στις μορφές κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης μιας μετα-καπιταλιστικής κοινωνίας όσο της προσπάθειας αποσαφήνισης αυτού που ονομάζουμε εργατική αντι-εξουσία. Έτσι με επίγνωση της σφαιραίσεως που κάνουμε, θα δούμε το εργατικό συμβούλιο μ' αυτή κυρίως την οπτική. Αν ο εργατικός έλεγχος επιτείνει το δυισμό εξουσίας μέσα στο εργοστάσιο και δίνει στις διεκδικήσεις των εργατών αντικαπιταλιστικό χαρακτήρα, είναι το εργατικό συμβούλιο αυτό που δίνει στον επαναστατικό αυθορμητισμό των μαζών τη δυνατότητα να "λύσουν" αυτό το δυισμό εξουσίας προς όφελός τους.

Θα λέγαμε, ότι το εργατικό συμβούλιο είναι η "οργάνωση εξουσίας" των εργαζόμενων, που ανάλογα με τη φάση της ταξικής πάλης, διαλέγουν την πολιτική που θ' ακολουθήσει του εργατικού ελέγχου, της εργατικής διεύθυνσης, της γενικής απεργίας, της βίας, της "πολιτικής διεκδίκησης" ή και της κοινωνικής ανατροπής... Το εργατικό συμβούλιο είναι το μόνο μέχρι τώρα όργανο, που μπορεί να ενώσει τους εργάτες "αμερόληπτα" όπως λέει ο Τρότσκι, να καταργήσει τον κοινωνικό καταμερισμό, να ενώσει τη "θεωρία" με την "πράξη". Όπως λέει ο Μπουρντέ "αυτή η αποτελεσματική οργάνωση, προσαρμοσμένη στους σκοπούς κάθε στιγμής, δεν είναι πια μια αντιπροσώπευση αλλά η έκφραση της θέλησης του συνόλου".

Το εργατικό συμβούλιο είναι το μόνο όργανο που μπορεί να εκφράσει τη συνείδηση της εργατικής τάξης "για τον εαυτό της". Τα πολιτικά κόμματα εκφράζουν κάποια τμήματα εργαζόμενων, τα συνδικάτα μια τάξη που είναι ακόμα "αφ' εαυτή" μόνο το εργατικό συμβούλιο έχει αυτό το πρόνομο.

"Οι επιτροπές και τα συμβούλια, αν και δεν ήταν αναγνωρισμένα ούτε από τους βιομήχανους ούτε από τους γραφειοκράτες των συνδικάτων, πέτυχαν ωστόσο αξιοσημείωτες νίκες: έδωξαν από τα εργοστάσια τους

μυστικούς πράκτορες και τους χαφιέδες των καπιταλιστών, βελτίωσαν τις σχέσεις με τους υπαλλήλους και το τεχνικό προσωπικό, που τους εφοδίαζαν με οικονομικές και βιομηχανικές πληροφορίες για τις διάφορες περιπτώσεις· συγκέντρωσαν πραγματικά στα χέρια τους την πειθαρχική εξουσία μέσα στα εργοστάσια και έδωσαν στις ανοργάνωτες και διασπασμένες μάζες να καταλάβουν τι θα πει εργατική αυτοκυβέρνηση στην παραγωγή. Η δραστηριότητα των επιτροπών και των συμβουλίων έγινε ιδιαίτερα αισθητή στις απεργίες ορισμένων μεμονωμένων εργοστασίων· οι απεργίες αυτές, χάρη στα συμβούλια, έχασαν τον άβουλο και τυχαίο χαρακτήρα τους και έγιναν συνειδητές δραστηριότητες των επαναστατικών μαζών. Η οργάνωση των επιτροπών και των συμβουλίων τελειοποιήθηκε σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μπορούν να σταματήσουν από τη δουλειά τους οι πέντε λεπτά 16.000 εργάτες, διασκορπισμένους στις 42 επιχειρήσεις του κεντρικού εργοστασίου της Φιάτ."

Α. ΓΚΡΑΜΣΙ

Τα σοβιέτ της επανάστασης του 1905 στη Ρωσία και της Οκτωβριανής, τα εργοστασιακά συμβούλια της Γενικής Απεργίας του Τορίνο, οι εργατικές επιτροπές της Ισπανικής επανάστασης, τα εργατικά συμβούλια των δύο Ουγγρικών Επανάστασεων και οι εργοστασιακές επιτροπές της "Αλληλεγγύης" είναι αποδείξεις, για τον αποκλειστικό τρόπο επαναστατικής οργάνωσης της εργατικής τάξης.

Αναμφίβολα, και αυτό έχει μια σημασία για την αξιοπιστία της προβολής των ιδεών του εργατικού ελέγχου και των εργατικών συμβουλίων, αυτές οι υποδειγματικές μορφές εργατικής αντι-εξουσίας δεν αποτέλεσαν και τις μορφές "άσκησης της εργατικής εξουσίας".

Ενώ οι μπολσεβίκοι νωρίς διαπίστωσαν το μοναδικό ρόλο των σοβιέτ στην κατάληψη της εξουσίας, μετά την Οκτωβριανή επανάσταση, κάνοντας έναν διαχωρισμό οικονομικής και πολιτικής διαχείρισης παρόμοιο μ' αυτόν του Ντανιέλ ντε Λεόν του "βιομηχανικού συνδικαλισμού από το πολιτικό κράτος", για λόγους που δεν είναι δουλειά αυτού του κειμένου να εξετάσει, υιοθέτησαν το σύστημα μικτής διαχείρισης (διευθυντές + συνδικάτα) για να περάσουν στο σύστημα της "μοναδικής διεύθυνσης", που διακηρύχτηκε επίσημα από τον Στάλιν το 1930. Είναι χαρακτηριστικές, αυτής της διαφορετικής μεταχείρισης των "οργάνων της εργατικής εξουσίας" οι θέσεις του Λένιν: "... ενώ εφαρμόζουν μια πολιτική ίσης κατανομής των καταναλωτικών προϊόντων στους εργαζόμενους και προοδευ-

τικής εξίσωσης των αμοιβών, τα συνδικάτα χρησιμοποιούν τα ημερομίσθια σε χρήμα και σε είδος σαν μέσο βελτίωσης της πειθαρχίας και ανύψωσης της παραγωγικότητας της εργασίας (σύστημα πριμ, επιδομάτων κλπ.)..." όπως και του Τρότσκι, "... το πρόβλημα δεν είναι, αν θα ονομάσουμε τα συνδικάτα "κρατικούς μηχανισμούς" αλλά αν θα τα μετατρέψουμε πραγματικά σε οργανώσεις παραγωγής, που βάζουν κάθε βιομηχανικό κλάδο κάτω από τη διοίκηση του Κράτους, που είναι υπεύθυνες των συμφερόντων της παραγωγής όπως και των παραγωγών...", στο 10ο συνέδριο του μπολσεβίκικου κόμματος.

Ακόμα χειρότερα στην Ισπανική Επανάσταση, ενώ η εργατική εξουσία ξαπλωνόταν παντού, οι σημαντικότεροι εκφραστές της, η ηγεσία της *CNT*, εγκλωβισμένη μέσα στον "αντικρατικό" ρεφορμισμό της "παράδωσε" τα εργατικά συμβούλια στην αστική τάξη και όλη την κοινωνία στον Φράνκο.

Και χειρίστα στην Κίνα ο "συνδυασμός των τριών σε ένα" της Πολιτιστικής Επανάστασης δηλ. οι επαναστατικές επιτροπές που απαρτιζόνταν από εκπροσώπους των εργατών, του κόμματος και του στρατού, που πολύ βέβαια απείχε από τη δημοκρατία των εργαζόμενων, έδωσε τη θέση του σε δηλώσεις σαν αυτή που στις 6 Απριλίου 1977 ακούστηκε από τον Ραδιοσταθμό του Πεκίνου: "σε μια σοσιαλιστική επιχείρηση η σχέση ανάμεσα στο κόμμα και στις άλλες οργανώσεις είναι σαν τη σχέση ανάμεσα στο δάσκαλο και στους μαθητές", όπως γράφει ο Σ. Μπετελέμ.

Τελικά φαίνεται, ότι η εργατική εξουσία δεν μπορεί να ασκηθεί παρά μόνο με τη μορφή, που οδηγεί τις εργαζόμενες μάζες στην εξουσία: τη δημοκρατία των εργατικών συμβουλίων. Όμως ανοίγει μια άλλη συζήτηση...

σύντροφοι από του Ζωγράφου